

גאולה ניסית או גאולה טבעית

בין גאולת פורים לגאולה העתידה, נברר את דעת חז"ל באיזה אופן תהיה הגאולה העתידה. הגישה הראשונה מובאת בגמרא **בסנהדרין** (צח.) מובא שרבי יהושע בן לוי הראה שיש סתירה בפסוק "אני ה' בעתה אחישנה" לגבי ביאת הגאולה, שהרי "בעתה" משמע בזמנה, ו"אחישנה", משמע שימהר ויחיש הקדוש ברוך הוא את הגאולה, ויביאנה עוד קודם זמנה? ותירץ שאם זכו ישראל, אז אחישנה וה' יביא אותה קודם זמנה. אבל אם לא זכו, אז תבוא הגאולה בעתה, כלומר בזמן הקבוע לה. וכן רבי יהושע בן לוי הראה סתירה בפסוקים לגבי ביאת המשיח. מצד אחד "וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה", משמע שיבוא במהירות, כענני שמים, ומצד שני כתוב: "עני ורכב על חמור", משמע שיבוא באיטיות, כעני הרוכב בעצלות על חמור? ותירץ, שאם זכו ישראל, אזי יבוא המשיח עם ענני שמיא. ואם לא זכו, יבוא כעני ורכב על חמור.

מדברי הגמרא משמע שגאולה ניסית ומהירה עדיפה על פני גאולה בזמנה בדרך הטבע, וכן משמע **באור החיים הקדוש** (במדבר כז יז) שכתב: אם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות כאמור בספר הזוהר (בראשית קיט; ויקרא ריב:), מה שאין כן כשתהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה תהיה באופן אחר ועליה נאמר (זכרי' ט') שהגואל יבא עני ורכב על חמור.

גישה נוספת בחז"ל מצדדת בגאולה בדרך הטבע. **בירושלמי** (ברכות א א) למדו מפורים שזו תהיה צורת הגאולה העתידה: רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה [פני משה: בהשכמה קודם שהאיר היום] וראו **איילת השחר** שבקע אורה. אמר רבי חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא: בי רבי [פני משה: אדם גדול] כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימעא קימעא כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת. מאי טעמא? כי אשב בחושך ה' אור לי (מיכה ז ח). כך בתחילה ומרדכי יושב בשער המלך (אסתר ב כא) ואחר כך ויקח המן את הלבוש ואת הסוס (שם ו יא) ואחר כך וישב מרדכי אל שער המלך (שם יב) ואחר כך ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות (שם ח טו) ואח"כ ליהודים היתה אורה ושמחה (שם טז).

כמו כן בגמרא **בסנהדרין** (צז-צח.) מובאת מחלוקת תנאים: ר' אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה נגאלין ואם לאו אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה אין נגאלין? - אלא הקב"ה מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות **כהמן** וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב. וכתב **בתורת חיים** (סנהדרין צז:): על גמרא זו: שגאולה האחרונה תהיה דוגמת גאולת פורים, כשם שבפורים על ידי גזרותיו של המן חזרו ישראל בתשובה, כך גאולה העתידה יעמוד שלטון שגזרותיו קשות כהמן, וכיון שגאולות הללו דומות זו לזו יזכרו הכל לעתיד את ימי הפורים ויאמרו כי הגדיל ה' לעשות עמנו כאשר עשה עם אבותינו. ועיין **ביערות דבש** (ח"א תחילת דרוש א), שמביא את דברי הגמרא: איילה רחמה צר ואי אפשר לה להוליד, מה עשה הקדוש ברוך הוא? מזמין לה נחש במקום הלידה ומזה מולידה. עכ"ל. ומסביר שהנחש הוא

הוא משל ל"מלך שגזרותיו קשות כהמן", שמזרז אותנו להוליד. ולא סתם חז"ל קוראים לצרות המשיח "חבלי משיח", כי זה דומה לתהליך של לידה, שעשויה להיות קשה ולהתבצע על ידי נשיכת נחש.

מדברי חז"ל אלו ניתן ללמוד שגם בבחינת גאולה "בעיתה", ישנם אופנים שונים כיצד תתבצע. במידה ועם ישראל יהיה במצב רוחני גבוה, הגאולה כבר תבוא מאליה כדברי הירושלמי: "בתחילה קימעא קימעא וכל מה שהיא הולכת, היא הולכת ורבה" וכמו שביאר הגר"א (קול התור א ח) ש"בעתה אחישנה" יכול להתפרש כפשוטו, שהגאולה תגיע בזמנה, אך תהליכי הגאולה יתקדמו במהירות. אך, במידה ועם ישראל יהיו במצב רוחני שפל, אז ה' יעורר אותנו למדרגת הגאולה בצורה נסתרת, בבחינת "מעמיד עליהם מלך שגזרותיו קשות כהמן".

מאפייני גאולה בדרך הטבע

במהר"ל (אור חדש עמ' נא-נד) ביאר על פי המדרש תהילים (פרק כב) **וילקוט שמעוני** (תהילים כב תרפה) את המאפיינים של גאולה בדרך הטבע. וכך מובא במדרש: "על איילת השחר" - זו אסתר, "אלי אלי למה עזבתני" - זהו שאמר הכתוב "והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה"..." "אור ישראל" - זה מרדכי, "וקדושו ללהבה" - זו אסתר. ממדרש זה ומהירושלמי לעיל, אנו רואים שיש השוואה בין אסתר והגאולה העתידה, ובמישור הרחב יותר גאולת פורים כמודל לגאולה בדרך הטבע, וכן שניהם מכונים "איילת השחר".

המהר"ל מסביר את דברי המדרש שמשווה את אסתר לאיילה בכמה מישורים. העניין הראשון הוא שהאייל משתוקק לאיילה, וכך האדם משתוקק לאור ברגעים שקודם עלות השחר שאין לך זמן חשוך ממנו. וזו המציאות קודם גאולת ישראל, העם משתוקק לאור, הוא מרגיש את דבר ה' קורא לו, אך הוא עדיין לו רואה את ה' במציאות הנגלית עין בעין (עי' אורות התחיה לב). זהו המאפיין הראשון בגאולה בדרך הטבע - **ההשתוקקות האדירה הקודמת לה**.

מאפיין נוסף המאפיין גאולה בדרך הטבע היא **המהירות** של התרחשותו. דבר זה נלמד מתכונת הקפיצה של האיילה המבטאת מהירות, ואכן במגילת אסתר כשהגאולה מגיעה היא באה בפתאומיות ובמהירות, "ויאמר המלך מהרו את המן... מהר קח את הלבוש... ויבהילו את המן" וכן הלאה.

מאפיין נוסף של גאולה בדרך הטבע, הוא **המעבר החד מחושך לאור**, כמו שאומר המדרש (תהילים כב יד): העם ההולכים בחושך ראו אור גדול. עכ"ל. ואע"פ שראינו לעיל את דברי

הירושלמי, שהגאולה באה קימעא קימעא, יש לומר על פי הסבר הגר"א (אדרת אליהו דברים לב לה) שבגאולה ישנם מדרגות רבות שהמעבר ביניהם הוא קימעא קימעא, ומאיך כל מדרגה בפני עצמה מתרחשת ומתקדמת במהירות רבה.

איזו גאולה מתאימה לנו?

נשאלת השאלה מתי הגאולה היא באופן של ניסים גלויים ומתי היא באופן של ניסים נסתרים ובדרך הטבע? הרב קוק (עין אי"ה ברכות א קמג) מתוך סוגיא על בטחון והשתדלות, מסביר שיש יתרון בגאולה בדרך הטבע לעומת גאולה בדרך ניסית. וזאת, משום שצורת הגאולה תלויה במצב המוסרי של העם. ישנם מקרים בתנ"ך שבהם מצינו שעל האדם להפחית את השתדלותו ולתת לקב"ה לפעול במקומו, אך מקרים אלו באים רק כאשר העם ירוד מבחינה מוסרית ורוחנית ואז הוא זקוק למעורבות הא-לוהית, כמו שמצינו במלחמת גדעון. אך, כאשר עם ישראל נמצאים במצב רוחני גבוה, אז העם לא זקוק בכלל לניסים, כי הם מלאים בהכרה שה' הוא הנותן להם כח בכל השתדלותם הטבעית, כמו שמצינו במלחמת העי השנייה שהרבו בה בהשתדלות טבעית.

וממשיך הרב קוק לבאר, שגאולה בדרך הטבע באה כשעם ישראל נמצאים במצב רוחני ומוסרי גבוה בו הם מכירים שכל המציאות הטבעית היום יומית פועלת על פי ה' ובהשגחתו (עי' דרשות הר"ן פרק עשירי), אך בתקופה שעם ישראל ירוד מבחינה רוחנית ושקוע בחומריות ואינו במודעות לראות את פועל ה' שבמציאות, אז הוא זקוק ליותר מעורבות א-לוהית בצורה של ניסים גלויים, כי בהנהגה הטבעית הם לא יכירו את יד ה'. לכן, לאחר יציאת מצרים בזמן הילדות של עם ישראל היה זקוק לניסים גלויים ללמוד שה' משיג ומלווה אותם, בבחינת "כי נער ישראל ואוהבהו", זו אהבה שאבא נותן לילדו ומאכילו לתוך פיו, ובנערות הוא דואג לכל מחסורו, אך לעומת זאת כשהנער גדל תבוא לידי ביטוי אהבת האב כשימצא לו עבודה שיוכל להנות מיגיע כפיו וחריצותו.

כלומר, לכל שלב יש את רמת הבטחון בה' שמתאימה לו, יש תקופות שרק על ידי ניסים גלויים תתגלה מדרגת הביטחון, ויש זמנים שהאדם והאומה במצב מוסרי גבוה יותר ולכן הם מכירים ובוטחים בה' בתוך מהלכי הטבע ושהוא עוזר להם בהשתדלותם. וכך כשעם ישראל מתבגר, וההכרה שלו בהנהגת ה' את המציאות גוברת, אז טוב יותר לעסוק בחריצות והשתדלות ולהכיר בה' שעוזר לקדם את כל המציאות מאחורי הקלעים, בבחינת "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". וממילא גאולה בדרך הטבע מלמדת על כך שעם ישראל מכיר בהנהגת ה' גם בניסים הנסתרים שבכל יום ויום.

ומוסיף הרב קוק (שם): והנה גאולתן של ישראל בכל דור בעת צרתם, וכן הגאולה העתידה, אפשר היא שתהי' התחלתה בניסים ונפלאות, כימי צאתך מארץ מצרים, או שתהיה ההתחלה טבעית כדחז"ל בכמה מקומות, שתהיה הצלחתן של ישראל קמעא קמעא. ולפי דברינו הדבר תלוי במצבן של ישראל הרוחני, כי בהיותנו דבקים ביראת ד' בשמירת המצות

ותלמוד תורה, שמזה יתיישרו המדות ונועם האמונה ודעת ד' ימלא את הלב, אז הוא שלמות גדולה תחשב אם נהיה אנחנו העוסקים במצוה זו של הרמת קרן ישראל. ובודאי תפארת גדולה והדר לאומי הוא לנו בהיותנו אנחנו העוסקים בבנין בית ישראל, מצד שלמותינו הלאומי שנמשך מזה ושלמות העולם כולו. אמנם אם מצב ישראל הוא בשפל, בהיותם רחוקים מתורה ומדעת ד', אין התכלית נמצא על ידי גאולה טבעית כלל, וצריך הטוב המעותד לבא בהתחלתו גם כן על ידי גאולה ניסית... והנה אם נהיה זכאים, לפי זה תוכל להיות מצדינו הגאולה טבעית ובאה עלי די השתדלותינו, והניסים יבאו על כל פנים להשלמת האנושיות הרחוקה בכללה מדעת ד', טרם תגלה לה הניסיות, או גם להשלים אותנו במעלה יותר גבוהה ונכבדה. עכ"ל.

ציפית לישועה!?

בדורנו, דור של אתחלתא דגאולה, אנו נדרשים להעמיק את ראייתנו ולכוונה לראייה הא-לוהית, בבחינת "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון" (ישעיהו נב ח; עבודת הקודש ח"ג לו; שיחות הרב צבי יהודה: ארץ ישראל עמוד 376). אומרת הגמרא (שבת לא.): אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה עסקת בפר"ר צפית לישועה וכו'. ובחידושי הר"ן (שם) כתב שצריך לבאר, צפית לישועה בימך, כלומר שאדם נדרש בכל ימי חייו להיות מצופי הישועה!

ובעומק, עניין זה בא לידי ביטוי במיוחד ביום הפורים, וכדברי הפחד יצחק (פורים מאמר י ענין ה עמ' נג): "וראו כל עמי ארץ את ישועת אלוקינו", אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלוקינו? בימי מרדכי ואסתר (מגילה יא)... ביום הדין שואלים לו לאדם: "ציפית לישועה". עבודה זו של צפייה לישועה מתעמקת היא באין ערוך ביום הפורים לעומת שאר ימות השנה. שבשאר ימות השנה מצפים לישועה שתבטל את הצרות ואת ההסתר. אבל בפורים הציפייה לישועה היא שמקווים ומצפים לאותה הישועה שתברר ותגלה כי מעולם לא היה כאן שום הסתר והעלם (עי' בדברי ר' צדוק פוקד עקרים ו יב). בפורים אנו יושבים ומצפים לאותה הישועה ששמה הוא "אפסי ארץ". בישועה נשגבה זו של "אפסי ארץ" הקדוש ברוך הוא מקיים מצות "בכל דרכיך דעהו". ה"דעהו" שבפסוק זה מברר הוא למפרע, כי כל העניינים שהיו נראים בשעת מעשה כאילו היו בלי דעת, נכללים הם באמת באורה של הדעת. ועל כן היום אין אנו חוששים לסילוק הדעת, מפני שאנו עומדים היום בסודה של הישועה ד"אפסי ארץ", המאירה באור חוזר את כל המחשכים שהיו נראים בשעת מעשה בלי דעת (וכן עי' בפחד יצחק פורים עניין לד).

גם בזה"ק (הקדמת הזוה"ק ד. בתרגום מתוק מדבש) כותב בעניין הציפייה לישועה וההסתכלות הפנימית על המציאות הדרושה לכך: תַּתְּאִין דְּמִיכִין סְתִימִין בְּחֹרֵיכוֹן אֲתֶּעְרוּ מָאן מְנֹכוֹן דִּי חֲשׂוּכָא מְהַפְּכוֹן לְנְהוּרָא וְטַעְמִין מְרִירָא לְמִתְקָא עַד לָא יִיתוֹן הֶכָּא (אתם התחתונים הישנים ועיניכם סתומות וסגורות בתרדמת תענוגי העולם, התעוררו והקיצו! מי מכם שבמעשיהם הטובים מהפכים מדת הדין החשוכה למדת הרחמים המאירה, אי נמי, מי מכם שאת מאמרי התורה העמוקים ומחוסרי ההבנה הם מאירים בפירושם, אי נמי, מי מכם המשכימים בלילות, ולילה כיום יאירו באור התורה, ובזה מהפכים את חשכות המלכות לאורה על ידי התפארת.

וטועמים מר למתוק בעודם חיים בעולם הזה). מאן מנכון דמחפאן בכל יומא לנהורא דנהיר בשעתא דמלקא פקיד לאילתא ואתייקר ואתקרי מלקא מכל מלכין דעלמא (מי מכם שמחה בכל לאור שיאיר, כשיבוא המשיח, בשעת הייחוד העליון בין קודשא בריך הוא ושכינתיה הנקראת איילת השחר, ורק לאחר הייחוד מתכבד הקדוש ברוך הוא ונקרא מלך גדול מכל המלכים שבעולם). מאן דלא מצפה דא בכל יומא בההוא עלמא, לית ליה חולקא הקא (מי שאינו מצפה לישועת ה' בכל יום בעודו בעולם התחתון אין לו חלק במחיצתו של רשב"י בעוה"ב, אלא יקבל חלקו הראוי לו לפי מעשיו). עכ"ל.

בכל לבבך - הנהגת הייחוד המתגלה בפורים

ביום הפורים מאיר לנו ליום אחד מדרגת הייחוד, ונביא מדברי הזוה"ק (תרומה קסג ע"פ מתוק מדבש) בעניין זה: יש פאן סוד לבעלי המידות העליונות. כל מה שעשה וברא הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה, הכל הוא כפי להראות כבודו, והכל הוא לעבודתו (שרצה הקדוש ברוך הוא לגלות כבוד מלכותו בעולם, ושכולם יעבדוהו ויודו לשמו, והקדוש ברוך הוא ישתעשע במעשי בני אדם ובעבודתם אליו, וע"ז הוא משפיע ומקיים והם מכירים טובותיו ומשבחים אותו תמיד). וכי מי ראה עבד שיהיה מקטרג את אדונו שבראו, ובכל מה שהוא עשיית רצון אדונו נעשה הוא מקטרג עליו?! שהרי רצונו של הקדוש ברוך הוא, שיהיו האנשים תמיד בעבודתו וילכו בדרך אמת כפי לזכות אותם בהרבה טובות, הואיל ורצונו של הקדוש ברוך הוא בזה, איך בא עבד הרע שהוא היצר הרע ומקטרג על רצון אדונו ומטה את בני האדם לדרך רעה, ודוחה אותם מדרך טובה, ועושה אותם שלא יעשו את רצון אדונם?

אלא ודאי שהיצר הרע עושה רצון אדונו. ומביא על זה משל, למלך שהיה לו בן יחיד והיה אוהב אותו ביותר, וצוה עליו באהבתו אליו, שלא יקרב את עצמו לאשה רעה, משום שכל מי שקרב אליה, אינו ראוי להפגס להיכל המלך. הודה והבטיח לו אותו הבן לעשות רצון אביו באהבה. הנה, בבית המלך בחוץ היה זונה אחת נאה למראה ויפת תאר. לזימה אמר המלך, אני רוצה לראות את רצונו של בני אלי. קרא לאותה הזונה, ואמר לה: לכי ותפתי את בני, כפי לראות את רצון בני אלי. מה עשתה אותה זונה? הלכה אחר בן המלך והתחילה לחבק ולנשק אותו ולפתותו בכמה פתוים. אם אותו בן יאה ומצית למצות אביו - גוער בה ולא מצית לה ודוחה אותה ממנו. ואז אביו שמח בבנו ומכניסו לתוך הפרגוד של היכלו, ונותן לו מתנות ואוצרות וכבוד רב. מי גרם את כל הכבוד הזה לבן הזה? הנה אומר, אותה הזונה.

ואותה הזונה שהיא היצר הרע, האם יש לה שבח בעד זה או לא? ודאי שיש לה שבח מכל הצדדים. אחד - שעשתה את מצות המלך. ואחד - שגרמה לאותו הבן כל אותו הטוב ולכל האהבה הזו של המלך אליו. ועל זה כתוב (בראשית א) והנה טוב מאד. והנה טוב - זה מלאך החיים, הגורם חיים לאדם בעוה"ז. מאד - זה מלאך המות, שהוא ודאי טוב מאד למי שמצית למצוות רבונו, שעל ידי זה הוא גורם לו חיים טובים לעולם הבא.

ובא ראה, אם לא יהיה המקטרג הזה, לא היו יורשים הצדיקים את הגנזים העליונים הללו, שעתידים לרשת עולם הבא. אשריהם שפגשו במקטרג הזה, ואשריהם שלא פגשו בו. אשריהם שפגשו בו ונצלו ממנו, שבשבילו יורשים כל אותן טובות וכל אותם עדוניהם וכל אותן תשוקות של העולם הבא, שעליו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך. ואשרי אותם שלא פגשו בו, שבשבילו יורשים גיהנם ונטרדו מארץ החיים, שהרי אותם הרשעים שפגשו אותו, היו מציתים לו ונמשכו אחריו, ועל זה יש לצדיקים להחזיק לו טובה, ר"ל ראוי להם להמתיקו ולהכניסו בקדושה, שהרי בגללו יורשים כל אותן הטובות ועדוניהם ותשוקות לעולם הבא. עכ"ל.

וכן כותב הרמח"ל (דעת תבונות אות נד): בכל מדה ומדה שהוא ית"ש מודד לנו, נבחין שני ענינים, הנראה והנסתר; דהיינו, הנראה הוא השכר והעונש, למי שנמדדה לו המדה ההיא לפי מה שהיא, הטובה היא אם רעה; והנסתר היא העצה העמוקה הנמצאת תמיד בכל מדותיו, להביא בהן את הבריות לתיקון הכללי. כי כך היא המדה ודאי, שאין לך מעשה קטן או גדול שאין תוכיות כוונתו לתיקון השלם, וכענין שאמרו (ברכות ס, כגירסת ע"י), "כל מאי דעבדין מן שמיא - טב" ... והנה עתה אין מעשי ה' מובנים לנו כלל, אלא שטחיותם הוא הנראה, ותוכיותם האמיתי מסתתר, כי הרי התוך הזה שוה בכלם - שכולם רק טוב ולא רע כלל, וזה אינו נראה ומוכן עתה ודאי. אך לעתיד לבא זה לפחות נראה ונשיג - איך היו כולם מסיבות תחבולותיו ית' עמוקות להטיב לנו באחריתנו. עכ"ל.

לענ"ד עומק הנהגת ה' שתתגלה לנו לעתיד לבוא, מאירה לנו ביום הפורים, כמו שהתבאר שהניסים שהיו בפורים היו בהסתר פנים והכל היה נראה כאוסף מקרים וטבעי ורק בסוף ראו והתברר להם שאוסף המקרים שהיו באותה התקופה היה תכנית א-לוהית ומושגחת היטב לקרב את עם ישראל לאביהם שבשמים ע"י המן, בבחינת "עת צרה היא ליעקב וממנה (אותיות ומהמן- שפת אמת פורים תרנ"ז) יושע" (ירמיה ל ז). ולכן שאר המועדים שהשמחה בהם היא משום הניסים הגלויים שנגאלנו ממצב רע, יתבטלו לעתיד לבוא, כי אז יראו איך הקדוש ברוך הוא עשה את הכל שיוביל לשלימות הבריאה, ויתברר שלא יצאנו מאפילה לאורה, אלא תמיד היה לנו טוב. מה שאין כן פורים שאנחנו מתבוננים כבר כאן בעולם הזה להכיר את ה' מתוך המציאות הטבעית וכך יהיה לעתיד לבוא ולכן לא יתבטל פורים לעתיד לבוא.

זאת תורת העולה

במאמר זה למדנו, שיש נחיצות הן לגאולה הניסית והן לגאולה הטבעית, כל גאולה נצרכת לזמן שלה. גאולת פסח מטרתה היתה לגאול את עם ישראל ממצרים ולגבש לו זהות כעם. כיון שעם ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה היה צורך בגאולה ניסית, שתמשוך אותם משם בפתאומיות ובחיפזון ותחזק את אמונתם בה'. לעומת זאת, גאולת פורים נצרכת להיות דוקא טבעית, משום שתקופת המגילה נמצאת בזמן שבו עם ישראל כבר מגובש כעם וכבר נמצא בגלות וממתין לגאולה. למעשה, ניתן לומר שגאולת פורים הוא ההתחלה של תהליך

הגאולה הטבעית, אבל קודם לכך נצרכת הגאולה הניסית של פסח. שתי הגאולות של פורים ופסח הם שלבים באותו תהליך גדול של גאולת עם ישראל. ניתן לראות זאת על פי תקופות השנה. פסח חל בתחילת השנה לעומת פורים שחל בסוף השנה. וכך גאולה ניסית, מקומה בתחילת תהליך הגאולה, ואילו גאולת טבעית מתחילה קימעא קימעא והיא המסיימת את הגלות בימי המגילה ומובילה לגאולה העתידה. ועל פי זה מובנים דברי חז"ל (ילקוט שמעוני משלי תתקמד): כל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם. עכ"ל. שהרי פורים הינו תהליך שסימו יהיה לעתיד לבוא - תהליך של קימעא קימעא וסופה באור גדול.

לימוד גדול נוסף שלמדנו הוא על החשיבות לסגל צורת הסתכלות פנימית הן בקריאת המגילה והן במציאות ימינו בו המציאות החיצונית והמציאות הפנימית נראות כסותרות זו את זו. וכדברי הרב קוק (איגרות ח"ג תשנג): אשר על כן אך צופי הישועה המשכילים המזהירים כזוהר הרקיע הם הם המביאים את הגאולה, והם הם היודעים לומר דבר בשם אומרו ודבר ד' בפייה אמת, והם הנה אדירי הכח, החפצים דוקא בגאולה שלמה, וכל מרכז עבודת קדשם היא רק אותה הצפיה התמימה, אשר אין בה מום... לא חלישות כח הוא זה מה שישועתם של ישראל היא קימעא קימעא, כי אם גבורות גבורות. עכ"ל. דברים אלו של הרב מקבילים לדברי המהר"ל לעיל שהסביר שגאולה נסתרת בדרך הטבע מלמדת על גודלה ומעלתה העצום של גאולה זו.